

# СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІ РОЗВИТКУ ОРГАНІЧНОГО ЗЕМЛЕРОБСТВА

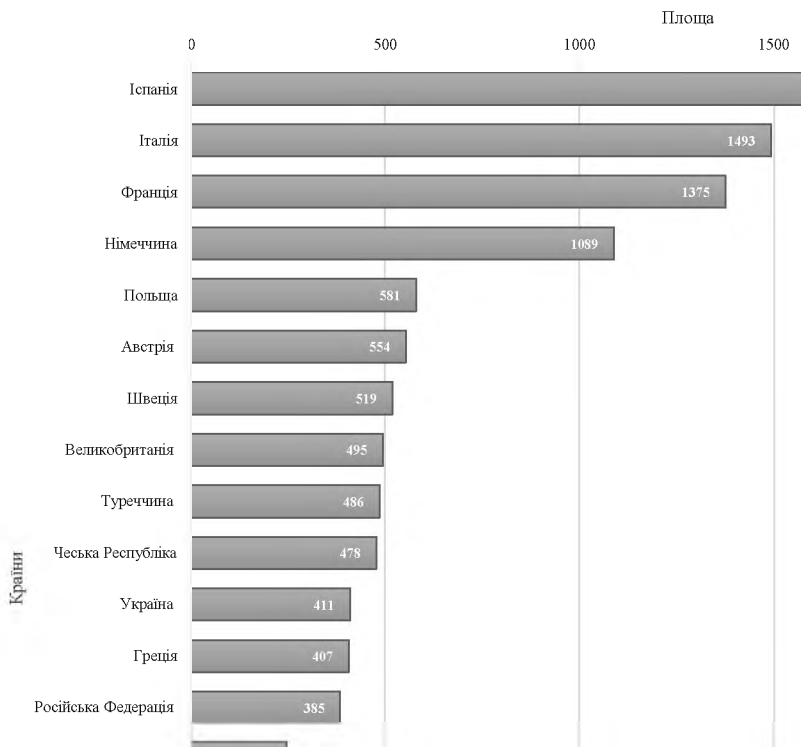
В. Є. Данкевич, к. е. н., доцент кафедри  
О. В. Шегеда, здобувач  
Житомирський національний агроекологічний університет

У світі простежується тенденція до зростання земельної площі під органічним сільським господарством, особливо це стосується країн-членів ЄС, що підтверджує аналіз статистичної інформації ФАО [11]. Так, для прикладу, за 2010–2016 рр. у Польщі загальна площа, що використовується для вирощування екологічно чистої продукції, збільшилася удвічі, у Литві та Словаччині – на 75 %, у Португалії – на 34 %. Загалом у 2016 р. у світі під органічним сільським господарством перебувало понад 30 млн га. Найбільші площі сертифікованих угідь були у США (400 тис. га), Аргентині (300 тис. га) та Італії (120 тис. га). За часткою органічних угідь у загальній площі сільськогосподарських земель провідні позиції займають Ліхтенштейн (26 %) та Австрія (13 %). Понад 558 тис. ферм у 108 країнах господарюють на засадах органічного землеробства.

Щорічний приріст екологічно чистих продуктів на світовому ринку становить 25 % [11]. Відповідно, площі органічних угідь щороку збільшуються, що обумовлено значним попитом на дану продукцію. Лідерство у першій десятці країн світу з найбільшими площами сертифікованих сільськогосподарських земель у 2016 р. займали Австралія, Аргентина, США та Китай. Налагодження сертифікованого виробництва дозволяє не лише задовольняти внутрішні потреби, а і формувати експортні партії продукції.

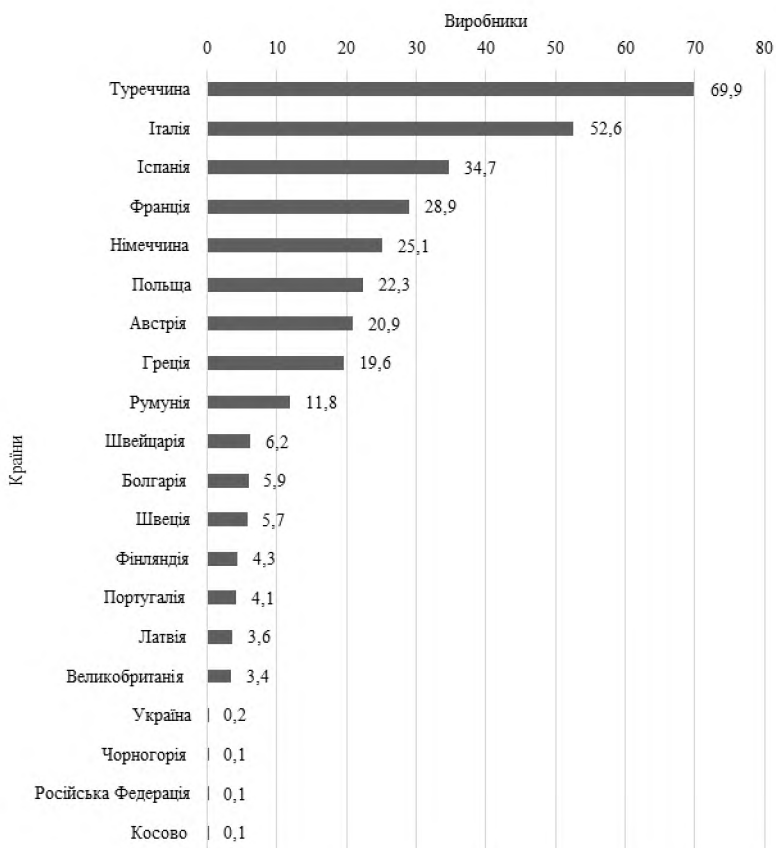
В сучасних умовах господарювання органічне виробництво набуває світового значення, частково вирішує проблеми продовольчої безпеки та сприяє оздоровленню населення. За останні роки таке виробництво особливо набуло поширення в країнах-членах ЄС (рис. 1). Досліджуючи країни європейського регіону, слід відмітити, що органічне виробництво домінує в Іспанії, площі під яким складають майже 2 млн га, Італії – 1,5 млн га, Франції – 1,4 млн га та Німеччині – 1 млн га. З кожним роком в Європі зростає кількість виробників органічної продукції [7]. Лідером в Європейському рейтингу по

кількості виробників органічної продукції є Туреччина, яка нараховує близько 70 тисяч таких підприємств. За нею йде Італія, майже 53 тис. одиниць, на третьому місці Іспанія – 35 тис. товаровиробників (рис. 2).



*Рис. 1. Площа органічних земель країн Європи, тис. га  
Джерело: побудовано за даними [7,11].*

Кількість виробників органічної продукції та динаміка площ залежать від природно-кліматичних та природних умов країни, створення нормативно-правової бази та організації належної сертифікаційної служби. Процес сертифікації здійснюється на усіх етапах виробництва продукції, починаючи від її вирощування, переробки, зберігання, транспортування та завершуючи реалізацією. Досвід країн Європи засвідчує, що кращі результати з ведення органічного виробництва мають інтегровані господарства, які формують замкнутий цикл виробництва. При цьому, додана вартість залишається повністю у товаровиробника даного продукту.



**Рис. 2. Кількість виробників органічної продукції в країнах Європи, тис. шт.**

*Джерело: побудовано за даними [7,11].*

Водночас, неважаючи на переваги органічного землеробства, не всі сільськогосподарські підприємства можуть за рахунок власних потужностей (як виробничих, так і фінансових) здійснити перехід від традиційного виробництва до органічного. Органічне землеробство представляє собою значно складнішу систему й потребує зваженого підходу до впровадження. У контексті вищезазначеного, важливим для Поліського регіону є пошук та розробка ефективної зональної системи землеробства, що ґрунтується на засадах органічного

виробництва, яка забороняє або значною мірою обмежує використання синтетичних комбінованих добрив, пестицидів, регуляторів росту та харчових добавок до кормів при відгодівлі тварин [1]. Така система, при можливості, повинна максимально базуватися на сівозмінах, використанні рослинних решток, гною та компостів, бобових трав, органічних відходів виробництва, мінеральної сировини, біологічних засобів боротьби із шкідниками з метою підвищення родючості та покращення структури ґрунтів.

Для ведення органічного землеробства сільськогосподарські землі повинні відповідати певним вимогам щодо рівня їх забруднення шкідливими речовинами: пестицидами, важкими металами та радіонуклідами. Фахівцями Інституту агрохімії і ґрунтознавства УААН було проведено аналіз еколого–токсикологічного стану орних земель України та виділені зони, придатні для вирощування екологічно чистої продукції. Згідно з проведеними дослідженнями лише частина земель Полісся придатна для розвитку органічного землеробства. При цьому, слід чітко уявляти, що перехід від звичайних (інтенсивних) технологій агровиробництва до органічного землеробства є досить тривалим процесом та супроводжується певними ризиками та необхідністю вирішення низки проблем [6,8].

До соціально–психологічних проблем запровадження технологій органічного землеробства в умовах Полісся передусім слід віднести низький рівень обізнаності населення і виробників щодо органічного землеробства (розуміння головних ознак й особливостей цих технологій, переваг їх використання та можливих проблем у процесі запровадження [10]. До інституційно–правових проблем впровадження органічного землеробства в умовах Полісся відносяться: відсутність відповідної законодавчої й нормативної бази, передусім базового закону про органічне землеробство та сертифікацію органічної продукції, узгодженого з вимогами міжнародного законодавства; відсутність ефективної національної системи сертифікації та контролю органічних господарств і виробленої ними продукції; відсутність відповідної внутрішньої інфраструктури (асоціацій, спілок та осередків виробників органічної продукції); необхідність інтеграції в міжнародні структури (ЄС, IFOAM) та забезпечення доступу на зовнішні ринки органічної продукції. Суттєвий вплив на данні процеси спричиняє стан проведення земельної реформи, формування повноцінного ринку сільськогосподарських земель [4].

Фінансово–економічні проблеми впровадження органічного землеробства включають наступне: відсутність маркетингових

досліджень ринків органічної продукції; ризики, пов'язані з можливими змінами кон'юнктури ринку органічної продукції за досить тривалий період конверсії; фінансові втрати у зв'язку із зменшенням обсягів виробництва продукції (особливо це актуально для господарств, що застосовували інтенсивні технології); фінансові витрати, пов'язані з необхідністю закупівлі спеціальної техніки й обладнання; відсутність дійового механізму страхування ризиків в сільськогосподарському виробництві; відсутність фінансової підтримки з боку держави у період конверсії та надання пільг або субсидій при виробництві органічної продукції.

Уряди багатьох країн, з метою заохочення фермерів запроваджувати органічне землеробство, надають їм відповідну фінансову допомогу. Крім того, держави також частково компенсували вартість проведення сертифікації "органічних" господарств [5]. Для стимулювання вітчизняного органічного руху, Кабінет Міністрів України лише готує комплекс відповідних заходів. Зокрема, здійснюється вивчення досвіду європейських країн з питань ведення органічного сільського господарства, аналіз чинного законодавства щодо органічного сільськогосподарського виробництва, проводиться розробка технічного регламенту, адаптованого до Регламенту Ради (ЄС) щодо органічного виробництва та маркування і контролю органічної продукції. Також планується розробити та впровадити механізми дотацій сільськогосподарських підприємств, у тому числі фермерських господарств, підготувати і впровадити програми тренінгів та інформаційно-просвітницьких заходів, спрямованих на просування органічної продукції для споживачів в Україні.

**Висновки.** Поряд з перспективою, органічне землеробство має ще багато перешкод у своєму поширенні. Адже несформований ринок органічної продукції та відповідна інфраструктура, недосконале законодавство і проблеми із механізмом забезпечення підприємств засобами виробництва уповільнюють розвиток цієї прогресивної системи. Сучасними головними мотивуючими факторами для українських сільськогосподарських підприємств у цьому напрямі є можливість реалізувати органічні продукти за кордон або просто зменшити собівартість виробництва, користуючись економічними перевагами органічних технологій. Результати проведених досліджень організаційно-економічного забезпечення запровадження органічного землеробства дозволяють констатувати, що перспективи розвитку екологічного виробництва залежать від декількох складових. Безпосередньо, основні кроки щодо активізації органічного руху повинна взяти на себе держава. В той же час, з боку окремих

виробників необхідно здійснити заходи щодо підтримки іміджу органічності та сталого розвитку через впровадження інноваційних технологій, забезпечення подальшого росту органічного виробництва за рахунок власної сировини, організації збутових обслуговуючих кооперативів, ведення контролю та обліку згідно з Європейськими стандартами.

### Список літератури

1. Агроекологічні основи високоефективного вирощування польових культур у сівозмінах біологічного землеробства: Рекомендації / І. А. Шувар, С. В. Берег, З. М. Томашівський та ін. – Львів: НВФ “Українські технології”, 2003. – 36 с.
2. Данкевич В. Є. Стан використання орендованих земель та дотримання договірних зобов’язань інвесторами / В. Є. Данкевич // Вісник ЖНАЕУ. – 2012. – № 2, т. 2. – С. 19–26.
3. Житомирщина. Інвестиційний портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.zt-invest.org /index. php?](http://www.zt-invest.org/index.php?option=com)
4. Зінчук Т. О. Європейський досвід формування ринку сільськогосподарських земель / Т. О. Зінчук, В. Є. Данкевич // Економіка АПК. – 2016. – № 12. – С. 84–92.
5. Кобець М. І. Органічне землеробство в контексті сталого розвитку / М. І. Кобець // Проект “Аграрна політика для людського розвитку”. – К. – 2004. – 22 с.
6. Комплексна програма розвитку сільського господарства Житомирської області у 2009–2010 роках та на період до 2015 року / М. М. Дейсан. – Житомир: Рута, 2009. – 304 с.
7. Матеріали Федерації органічного руху України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.organic.com.ua/2018>
8. Наукові основи агропромислового виробництва в зоні Полісся і західного регіону України / редкол.: В.М. Зубець (голова) та ін. – К.: Аграрна наука, 2010. – 944 с.
9. Скидан О. В. Інституціональні засади формування аграрної політики України: монографія / О. В. Скидан. – Житомир: Вид-во «Полісся», 2010. – 308 с.
10. Dankevych Y. Ecologically certified agricultural production management system development [Electronic resource] / Y. Dankevych, V. Dankevych, O. Chaikin // Agricultural and Resource Economics : International Scientific EJournal. – 2016. – Vol. 2. – No. 4. – pp. 5–16. – Mode of access : [www.ajejournal.com](http://www.ajejournal.com).
11. The World of Organic Agriculture is launched [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ifoam.org/2018>